

התכוון להפסיק מלשותת עוד. אבל **הכא**, בכסוי הדם, אינו מסיח דעתו מלשחוט בעת הכסוי, שהרי **אפשר** להמשיך ולשחוט אפילו תוך כדי כסוי, על ידי **דשחיט** בחדא ידא ומכסי בחדא ידא⁽²⁾.

ומתרינינן: **הכי השתא**? הרי אין הדברים דומים! כי התם, בברכת המזון, **משתא** וברוכי בהדי הדדי לא **אפשר**! שכשהוא מברך ברכת המזון אינו יכול אז לשתות⁽¹⁾, ולכן כשהחליט לברך ואמר "הב ליבריך"

וכן נקט בעל המאור [בפסחים שם] שאע"פ שבשעת אמירת ההגדה אינו יכול לשתות במציאות, כיון שיכול להפסיק ולשתות נחשב שאין ההגדה מפסקת בברכה [כי רק איסור לשתות מפסיק וכנ"ל], והוא הדין בכיסוי אף שצריך להפסיק במעשה השחיטה בשעת הכיסוי [כי אסור לעשות מלאכה בעת הברכה – או"ח קצא] מכל מקום אין זה הפסק, כיון שהתחיל וממשיך בשחיטה ובאמצע מברך. [או שכוונת הרשב"א שבדיעבד יוצא בברכה בעת עשיית מלאכה].

וראה בתורת יקותיאל [יט ב] שהקשה מדברי שו"ת הרשב"א [ח"ה יג הובא בכ"י או"ח כה] שאם הפסיק בין שחיטה לשחיטה לומר אמן יש"ר אינו חוזר ומברך, ואם כן פשיטא שברכת הכיסוי לא תפסיק, ולמה הוצרכה הגמרא לטעם שיכול לשחוט ולברך בבת אחת.

ב. תוס' [ד"ה ומכסי] כתבו שאם הסיח דעתו מלשחוט צריך לחזור ולברך וכתב הרמב"ן שהמקור לכך ממה שדימתה הגמרא הפסק בשחיטה לסעודה, וכשם שבסעודה היסח דעת מחייב בברכה, כך גם בשחיטה. והיינו ש"לא אפשר" הוא גמרא והפסק, וכיון שדעתו על גמרא מחייבת ברכה, נלמד מכאן נמלך בשחיטה. וכבר הבאנו שהטור הביא כי בעל העיטור חילק בין נמלך לשחוט עוד מאותו מין שאינו מברך, אך על מין אחר מברך. והמאירי כתב שרק אם נמלך מלשחוט וכסה הדם צריך לברך, אך בתוס' מוכח שגם אם נמלך קודם הכיסוי צריך לברך, ולכן כתבו שאם צריך לברך צריך

1. דעת רבינו יו"ט בתוס' [ד"ה משתא] ש"לא אפשר" משום שאסור להפסיק באמצע ברכה [וכן כתבו בפסחים קג ב, ובעה"מ ורמב"ן שם כד א בדפי הרי"ף].

אך רבינו דוד בפסחים [קט ב] כתב שההפסק משום המציאות שאי אפשר לשתות כשמדבר, והמאירי הוסיף וחילק בין שתיה שאי אפשר לאכילה שאפשר אף כשמדבר, ומאידך נקט שגם באופן שמן הדין האכילה אסורה נחשב כהפסק, [אך כשהאיסור מחמת שהוא באמצע ברכה אינו הפסק].

ותוס' נקטו שההפסק שייך רק בברכת המזון ומשום שהיא גמרא, אבל אמירת ברכה אינה הפסק אף שאינו יכול באותה שעה לאכול, [ומה שהוכיחו מהמתפלל שהניח חברים שחוזר ואוכל בלא ברכה, יתכן לדחות שהקביעות של הנשואים מועילה גם להפסק שבאמירת הברכה, וראה בעה"מ שם "שגמר" נחשב כעוקר ממקומו ולא הניח חברים].

2. הרשב"א [בתוה"ב הקצרא א ה] כתב שאפשר לו לשחוט ולכסות ולברך בבת אחת, ולכן אין הכיסוי וברכתו הפסק לשחיטה. וראה בעיטור [דף מו] שדבר זה יתכן באופן שישחוט מעט מהעוף, ויכסה דם החיה ביד אחרת ויברך, ואין זה הפסק כיון שהתחיל בשחיטה [והיינו רק כרבנן שאין צריך לכסות דוקא בין השחיטות ושמא גם רבי יהודה מודה שמה שצריך לברך קודם מפני שהכיסוי קודם לשחיטה אינו נחשב כאינו יכול לשחוט אלא דין צדדי].

מתניתין:

שחט ולא כסה הדם, וראהו איש אחר, את הדם — חייב האיש הרואה לכפות! (3)

והיינו שאם אסור לדבר בעת המצוה נמצא שהשיחה סותרת את המצוה, אך אם מותר הרי היא כדיבור בסעודה שהוא דרך קיומה ואינו מפסיק מהברכה בתחילה שנמשכת על כולה.

3. הגרעק"א הקשה שדין זה כבר מוכח מהמשנה לעיל [פו א] שאחרים הרואים שחיתת חש"ו חייבין לכסות, ופירש"י שהאחרים חייבים לכסות ולמה נשנית כאן שוב. וראה רשב"א [לעיל יב, ב, גיטין כ א, ושור"ת ח"א כו] שהביא בשם רבינו יונה ששחיטה שאפשר לעשותה ע"י שליח כוונת האחר העומד על גבי החש"ש נחשבת ככוונת עושה המעשה שנחשב כשלוחו. [ועיי"ש במאירי בשם הראב"ד. וראה תוס' שם ד"ה מאן שדנו אם אחרים רואין ביום כעומד ע"ג], ואם כן יתכן שרק האחרים הרואים שחיתת חש"ו חייבין בכיסוי, וכן מדוייק שם ברש"י שכתב אותן אחרים חייבין לכסות, והיינו דוקא הם ולא אחרים כי רק להם יש חלק בשחיטה [אם המעשה מתייחס למשלח, ואכמ"ל] אך לא מצינו חיוב כיסוי על אדם שמצא דם מגולה, ולכן הוצרכה המשנה להשמיענו בכל אדם.

עוד יתכן שחש"ו ששחט, כיון שהוא אינו חייב חל החיוב על הרואה, אך כשהחיוב חל על השוחט הוא אמינא שלא יחול על אחרים. [וראה ט"ז כח ס"ק ח שדייק מדברי הטור שזה הנידון בסוגיא בסמוך]. והסברא שחש"ו אין להם את חובת הגברא ולכן מוטל החיוב שחל בדם על כל אדם, אך כשחל חיוב הגברא על השוחט יתכן שחיוב הכיסוי שעל החפצא תלוי בו ולא באחרים.

ובאהלי ישועה תירץ כי יתכן שכוונת המשנה לעיל היא על החש"ו כשיגדיל או

לכסות, וכך היא דעת רוב הראשונים בסוגיין שבכל אופן שנמלך צריך לחזור ולברך.

ומה שהוכיחו תוס' [והרשב"א ושא"ר] מדברי רבי יהודה שצריך לסיים מצוה ראשונה לפני תחילת השניה ולכן בהסיח דעתו צריך לכסות קודם שחיתת השני מוכח מלשון הרשב"א שצריך לכסות משום ש"המצוות חלוקות" ולא משום שהפסיק בין הברכה למצוה, כי במצוה אחת אין הפסק אחר שהתחילה, ומוכח שהחילוק תלוי בשחיתות ולא בכיסויים ומכסה כי צריך לסיים השחיטה הראשונה. אך הריטב"א דחה שרק לרבי יהודה צריך לכסות כי המינים מחלקים אותן כשתי מצוות, אך לרבנן מצוה אחת הן, ונמלך מחייב רק ברכה ואינו חייב לגמור ולכסות קודם שיברך.

ואם שח בין השחיתות דנו בזה תוס' והרא"ש והסמ"ג אם יברך, ודעת רבינו תם [ברא"ש, ובספר הישר תסח] שחזור ומברך, ודימו שתי שחיתות לשתי מצוות בתפילין שאינן מעכבות זו את זו ולכן השח ביניהם צריך לחזור, כי [בדיבורו גמר את המצוה הראשונה — רא"ש] ונמצא שהפסיק בדבורו בין הברכה לתחילת המצוה השניה. וראה בהשלמה שדימה דין זה להפסק בין ברכה לאכילה.

אך הרא"ה בבדק הבית והריטב"א והרא"ש [סי' ו] כתבו שכל השחיתות מצוה אחת הן, ואינן כתפילין [שהן שתי מצוות ודיבור מפסיק מהברכה, וראה מעדני יו"ט כ ולב אריה ודבריהם תמוהים]. והרשב"א והר"ן כתבו בשם רבינו יונה והרמב"ן שתפילין הן שתי מצוות שמחויבות עליו ואסור לדבר ביניהם, וכיון שעבר ושח צריך לחזור ולברך, אך כל שחיטה תלויה ברצונו. ומותר לדבר בין השחיתות ולכן אין שיחתו מפסקת ואינו חוזר

גמרא:

תנו רבנן: כתיב "ושפך את דמו וכסה", ודרשינן: מי ששפך, דהיינו השוחט בעצמו, יכסה הדם! (6) ואם שחט ולא כסה, וראהו אחר את הדם — מניין שהייב לכסות?

כסהו, ונתגלה (4) הדם אחר כך — פטור מלכסות עוד! אבל אם כסהו הרוח (5) את הדם, ונתגלה אחר כך — חייב לכסות!

שיק [יו"ד לן] שדינו ככסהו הרוח.

6. בפרי תואר [יא] ביאר שחיוב הכיסוי מוטל על השוחט, ואם לא כיסה השוחט העוון תלוי בצווארו וה' הטיל את החיוב על הרואה. ועוד פירש שהשוחט זוכה במצוה ואין אחר יכול לכסות, וראה בהערות הגרי"פ על הרס"ג [עשה יד] שדן אם כשהשוחט רוצה לכסות יש איסור לאחר שכסות ויתבאר להלן.

ובאבודרהם [ברכת המצוות] כתב שאי אפשר לקיים מצוות כיסוי הדם על שליח, והפלתי כתב שיכול לעשותה ע"י אחר אך רק בתורת שליחות, וכן כתב בבניית אדם [או"ה י'] שדרך כיבוד אסור, ורק בשליחות נחשב כאילו הוא עצמו עושה, ואילו בתבראות שור [ס"ק יד] כתב להיפך שאין מצוה בו יותר מבשלוחו אלא כשנותן לאחר כדי לפרוך מעליו עול המצוה, אך כשנותן לו דרך כיבוד לזכותו במצוה מותר לכתחילה. והגרעק"א דן אם אפשר לכסות ע"י עכו"ם וקטן כמו שמצינו בע"ז [כו ב לגבי מילה] ובתוס' שבועות [ג א לגבי גילוח] והיינו משום שהוא שליחות למעשה גרידא, וראה נתיבות המשפט [קפב] ואכמ"ל. [ונראה שנקט כי החיוב על הדם וכדלהלן].

והש"ך [חומ"ש שכב ד] כתב שאם נתן לאחר לכסות ביטל את המצוה, וביאר בקצוה"ח [ס"ק ב] שהיא מצוה שבגופו שהטילה עליו התורה לעשות מעשה הכיסוי ולכן אם מכסה שלוחו לא קיים הוא כלום, ונקטו שמצוות הכיסוי על הגברא שיעשה את מעשה הכיסוי ואינו שייך כלל לקיום הכיסוי בדם.

יתפקח שיתחייב בכיסוי אף שלא היה חייב בעת השחיטה, ודן אם יש בו משום דיחוי כמבואר ברא"ש [סוף מו"ק] שאם אין בידו לבטל את הדיחוי יש דיחוי גם במצוות. ולכאורה גם נידון זה תלוי אם חיוב הכיסוי על הגברא או על החפצא וכדלהלן].

4. הרא"ה [בבדק הבית] כתב שכיסוי דם שעל גבי הסכין לא מועיל כי עתיד לגלותו, והוכיח מכך התבראות שור [ס"ק יח] שכיון שאם עתיד לגלותו אינו כיסוי, גם אם כיסהו לצמיתות אסור לגלותו, ולכן שנינו במשנה "ונתגלה" ומשמע מאליו ולא שגלהו בידים. וכן הוכיח בהג' יד שאול לשו"ע מרש"י בכריתות [ד ב] שכתב כי דם הכיסוי בטל לקרקע, ומשמע שאסור לגלותו. אך ביד יהודה כתב שמדברי הרמב"ן והרשב"א שכתבו שבסכין לא מועיל כיסוי רק משום שאין עפר מלמטה, משמע כי אין חסרון בעומד לגלותו, וראה בתורת חיים שכתב שנוהגין לכסות במקום שיתגלה מיד ע"י דריסת בני אדם כי מותר לגלותו לכתחילה.

5. כבר הבאנו לעיל [פו א במשנה] את דברי המאירי שאם כסהו חש"ו נפקעה המצוה, ודקדקנו מדבריו שאין הפטור משום קיום המצוה אלא משום שנעשה מעשה כיסוי. וביד יהודה דקדק ממשנתנו שנקטה "כסהו הרוח" ולא "כסהו חש"ו", וביאר שכסויים מועיל כיון שהם בכלל זביחה מתקיים בהם "ושפך וכיסה" אף שאינם חייבים במצוות.

אך בדרכי תשובה [כח סב] הביא מהר"ם

שנאמר בפרשת כסוי הדם **"ואומר לבני ישראל"**, ומשמע **אזהרה לכל בני ישראל!** שעל כולם מוטלת מצוות כסוי הדם, אלא שחיובו של השוחט קודם לכל אדם! (7)

תניא אידך: "ושפך וכסה". ודרשינן: **במה ששפך**, דהיינו ביד, שבה הוא שוחט — **בו יכסה!** (8) **שלא יכסנו ברגל!** וטעמו של דבר (9) — **שלא יהיו מצוות בזויות עליו** (10).

לקיימה, וחיובו אינו מתקיים ע"י אחרים, אך שאר ישראל מצווים רק שיהא הדם מכוסה, ודי בכיסוי ע"י אחר. ולשון הטור כל ישראל חייבין בה אלא שהשוחט קודם לכל אדם, וראה עוד להלן.

8. **רש"י** פירש שיכסנו בידו. והרמב"ם והמאירי כתבו שיכסנו בידו או בסכין ששחט בו כדי שלא יעשנו דרך ביזוי ברגלו, והסמ"ג [סד] כתב דסכין והוא הדין בידו או בקיסם, וכתב הב"ח שמשמע מדבריו שלכתחילה יכסה בסכין, והרשב"א [ח"א תרכ] כתב שאסור לכסות בסכין שמא יפגם, וכתב הדרכי משה שכוונת הסמ"ג שיכסה בסכין אחר, או בקת הסכין של שחיטה, וכן נוהגים כל השוחטים לכסות בקת.

9. בתוספתא שנינו **"שאינ עושין את המצוה עראי"** ובחזון יחזקאל ביאר שלא יעשנה דרך מקרה ואגב אורחא בלי טירחא מיוחדת לכך.

והרמב"ם [סוף הל' שחיטה] כתב שאין הכבוד לעצמן של מצוות אלא למי שצוה בהן ברוך הוא, והצלנו מלמשש בחשך וערך אותנו נר ליישר המעקשים וכו', וביאר החתם סופר כוונתו עפ"ד הרמב"ן עה"ת [דברים יב] שטעם כיסוי הדם מפני שהיו המצריים והכשדיים רגילי לשפוך דם על פני השדה ואומרים שהרוחות והשדים מתקבצים על הדם ומגידים להם עתידות וכו' והוה אמינא שצריך לכסות ברגל כדי לנהוג בזיון במה שנהגו הם כבוד, ולכן כתב הרמב"ם שאנו נותנים כבוד למי שצונו לכסות ולהאיר מחשבת כסלותם של הגויים.

10. **בחי אדם** [סח ב] למד מכאן שביזוי בעשיית המצוה אסור מן התורה, ומשמע מדבריו

7. יש לעיין אם גם אחר שהתרבו כל ישראל לחיוב כיסוי, אין החיוב חל בתחילה אלא על השוחט, ורק באופן שאינו מכסה הוא חל על כל אדם מישראל הרואה את הדם, [וכן משמע מדברי הפרי תואר לעיל וראה ט"ז סק"ח ויובא להלן], ואם כן, אחר שאין השוחט מכסה חל חיוב בגופו של הרואה ואינו יכול לעשותו בשלוחו, וכן יתכן כי הרואה ראשון זוכה במצוה ואין אחר רשאי לחוטפה ממנו [ראה דרכי תשובה שם סו שדן בזה].

או שמקרא זה מלמד שחורף מחיוב הגברא שחל על השוחט יש חיוב על החפצא של הדם לכסותו, ומצוה זו מוטלת על כל אדם מישראל הרואה דם מגולה, וכיון שאינה מצוה על הגברא יכול לעשותו בשליח והרואה ראשון אינו זוכה בה, ובסמוך נצדד שהחיוב חל רק על החפצא, וגם מצוות השוחט תלויה בחיוב הדם, [אך הגזול מצוותו חייב וכדלהלן].

ונידון זה תלוי לכאורה בביאור הגר"א והחפץ חיים לתורת כהנים אם גרסי' ושחט וכסה ולא יכסנו אחר דהיינו שהיא מצות השוחט או ולא יכסנו שוב, דהיינו שהיא מצוה על החפצא של הדם.

אך ודאי אין לפרש שהחיוב חל על השוחט, וכשאינו מכסה חל חיובו על כל ישראל ומקיימים את מצוות השוחט, שהרי מצינו בחש"ו שחל חיוב על אחרים אף שהם עצמם אין חייבין לכסות דם שחיתתן. וכן מבואר בדברי הרמב"ם [סוף הל' שחיטה] **"שזו מצוה בפני עצמה ואינה תלויה בשוחט בלבד"** דהיינו שהכתוב מלמד שאינה מצוות השוחט, אלא מצוות כל ישראל אלא שהשוחט זוכה בה בתחילה כי הוא עוסק בשחיטה ועליו מוטל

תניא אידך: "ושפך וכסה". ודרשינן: מי **ששפך**, דהיינו השוחט בעצמו — הוא **יכסנו!**

מעשה⁽¹¹⁾ באחד ששחט, וקדם חבירו וכסה את הדם⁽¹²⁾, וחייבו רבן גמליאל ליתן לו, לשוחט, עשרה זהובים עבור ההפסד⁽¹³⁾

תקנו תשלום על חטיפת מצוה כדי שיהיו המצוות חביבות ולא יזלזלו בהן. [כמבואר בשטמ"ק ב"מ שם] אך כל דין תשלום עשרה זהובים הוא רק באופן שהשוחט בא לכסות וחטף ממנו, אבל אם השוחט לא התעסק מיד בכיסוי, יכול כל אדם לכסות בלי לשאול לדעתו. [ויתכן של"ג "ומעשה" ולא קישר בין הדינים]. וראה בהל' חובל ומזיק [ז יד] שהרמב"ם הביא דין זה שתלוי בדעת השוחט וצ"ע.

12. הטור כתב מצות כיסוי היא כשאר מצוות עשה שכל ישראל חייבין בהם, אלא שהשוחט קודם לכל אדם, הלכך אם קדם אחר וכסה חייב וכו' וביאר הט"ז [ס"ק ח] שכוונתו לשלול את הביאור הראשון לעיל שהחייב על כל ישראל חל רק כשהשוחט אינו מכסה, שאם כן לא יתחייב החוטף ב' זהובים כי אינו יכלו לברך שהרי אינו מצווה, ואין חיוב תשלום אלא כשנהנה החוטף בקיום המצוה, ובהכרח שהמצוה על כל ישראל והשוחט רק קודם לקיום, [ובחי' הגרז"ס תמה שהרי אצל החוטף היא מצוה הבאה בעבירה, ולמה יברך].

אך הרמב"ם [חובל ז יד] כתב שכל המונע בעלים לעשות מצוה וקדם חבירו ועשאה משלם לבעלים י' זהובים, ומשמע שהתשלום אינו תלוי בקיום החוטף אלא במניעת בעל המצוה. [ובלחם חמודות אות כה כתב שהמקיים פטור באופן זה כי הבעלים היה מונע מלעשות]. וראה אחיעזר [ח"ג עג ד].

13. הרמב"ם [שם] כתב: חייב ליתן כמו שיראו הדיינים, ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב והוא עשרה זהובים. וכתב הדרישה [ח"מ שפב ב] וכן בסמ"ע [שם סק"א] שנחלקו אם רבן

שנידון הראשונים [ראה ב"י או"ח תרלח] אם הוא מה"ת או מדרבנן הוא רק כשהביזוי בחפצי המצוה או אחר שהתקיימה המצוה, אך על ביזוי בעצם העשיה אמרו בשבת [כב א] אבוהון דכולהו דם. עי"ש. אך בשדי חמד [ב לח] כתב כי כיון שלמדו מקרא זה גם ש"מי ששפך יכסה" בהכרח אינו אלא אסמכתא.

11. בב"ק [צא ב] הובאה ברייתא זו וגרסינן שם "ומעשה באחד" וכו', וכתב הב"ח [י"ד רסא] שמכאן למד הרמב"ם [מילה א ב] שאין מלין בנו של אדם שלא מדעתו, והטעם לכך, כי כיון שהמצוה מוטלת עליו אין כח ביד אחר לחטוף ממנו את המצוה. והיינו שכוונת הברייתא שהשוחט זוכה במצוה שהוטלה עליו וראיה לכך שהרי החוטפה ממנו משלם. וכן כתב רבינו יונתן [בפירושו על הרי"ף] שאסור לחטוף את מצוות הכיסוי מהשוחט.

אך הב"י נקט שמקורו מסברא או מדקדוק הגמ' בקידושין [ל]. ומשמע שאין להוכיח מסוגיין ומב"ק משום שבהם מדובר במצוה קיומית שהחוטף נהנה בקיומה כמו בעליה, ולכן צריך לשלם על הנאתו, ואין מכך ראיה לחייב בחוטף מילה שהיא חובת האב [שהרי יכול לעשות שליח לדעת השו"ע י"ד שם, וביאוריהם תלויים בנידון לעיל אם יש בכיסוי הדם חיוב על השוחט בפני עצמו, וכן בנידון הראשונים בב"ק אם מדובר בהרחקת נזקין שהיא חובת המזיק, או בסכנת נפשות שהיא מצוה לכל ישראל].

והגרי"פ בהגהותיו על הסמ"ג [עשה יד] דייק שהרמב"ם לא הזכיר דין זה לגבי כיסוי הדם ומשמע שאין צריך להמלך בדעת השוחט, ונקט שכוונת הברייתא שאסור לשוחט לזלזל במצוה ולהניח את הדם בלא כיסוי, וראיה לכך שהרי

שגרם לו בכך שחטף ממנו את המצוה⁽¹⁴⁾.

איבעיא להו: עשרה זהובים אלו האם הם

עבור **שכר המצוה** שנטל ממנו, או עבור **שכר הברכה** שמברכין על הכסוי, שגם את הברכה הוא נטל ממנו?⁽¹⁵⁾

ולזה אין שיעור, כי שומת נזק תלויה בשווי החפץ לבעליו, כמבואר בנתה"מ. ולכן נותן כראות עיני הדיינים.

14. תוס' בב"ק הביאו שרבינו תם אמר שיתן החוטף תרנגול לבעל המצוה, וישחטנו ויכסה דמו ויברך עליו שתי ברכות, ומשלם לו בכך מה שחטף לו, אך תוס' בסוגיין כתבו שזאת מצוה אחרת והראשונה הלכה לה, ואינו יכול לתקון, אלא ישלם לו.

ויתכן שרבינו תם סובר שאין חיוב תשלומין אלא על מניעת קיום מצוה שמוטלת על בעליה, אך במצוה קיומית יכול להעמיד לו תחתיה מצוה אחרת, ואם אכן סבר לחלק כן, בהכרח שדעתו כי התשלומין על היזק מניעת המצוה, כי אילו משלם על הנאת קיומה הרי אינה מוטלת על החוטף, ואינו נהנה בקיומה כמו בעליה. וראה או"ז [ח"א שצט] ובהערה הבאה.

15. למסקנא התשלומים הם שכר ברכה, וכתב הר"ן שבב"ק [שם] מוכח שגם אם חטף מצוה שאין בה ברכה משלם עשרה זהובים.

והרא"ש [סי' ח] הביא מעשה באב שכיבד את חברו למול את בנו אחר ומל, ופטר רבינו תם כי יכל לענות אמן, וגדול העונה אמן יותר מהמברך. ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה. ותמה המעדני יו"ט [אות ה] אם כן למה חייב רבן גמליאל את המכסה ב"י זהובים והרי יכל לענות אמן. ותירץ שסברת רבינו תם שייכת רק במצוה הנעשית ברבים כמילה, אך על כסוי מברך בנחת ולא יכל בעל המצוה לשמוע ולענות אמן, וכן כתב המהרש"א בב"ק שם, וראה פרישה, [חור"מ שפב].

גמליאל חייבו בסכום זה כפי ראות עיניו כמה בעל המצוה אדוק ומדקדק במצוות, ובעד איזה סכום ניחא ליה שיעשו אחרים מחמת הטירחא שבמצוה. ומה שלמדו מדין זה [בב"ק שם] למקרים אחרים, היינו שכל דיין יכול לפסוק כמראה עיניו. אולם דעת ה"ש מי שהורה [שהוא הרי"ף בב"ק] שסכום י' זהובים קנס הוא ואין למדים ממנו.

והש"ך כתב [שם סק"א] שהסוגיא בב"ק כמאן דאמר שלמדים מקנס. וביאר שגם לדעת הרי"ף נותן כפי ראות עיני הדיינים, כי הדין יכול לקנוס כנראה בעיניו, [ושלא כביאור הסמ"ע] ולדבריו מובן למה קנסו כאן י' זהובים אף שכסה רק מלמעלה ולא חטף את כל המצוה, שהרי אין י' זהובים קנס קצוב למצוה שלמה, אלא כך ראות עיני הדיין באופן זה. [אולם מסקנת דבריו שלדעת הרמב"ם דינא הוא, ומכל מקום משלם קנס קצוב, ושוב תמוה כנ"ל].

והגרי"פ [שם] ביאר שנחלקו אם יש איסור לחטוף את המצוה וקונסים עליו, או שאין איסור ורק חייב תשלומין לבעליה, ולכאורה יש לתלות מחלוקתן בסיבת חיוב התשלומין שקנס שייך גם על מניעה גרידה אך תשלומין לא נקבעו אלא משום שהמקיים נהנה.

וראה שם בש"ך שנקט כי מחלוקתן בין בכיסוי הדם ובין בהרחקת נזקין, ותמה על הטור [חור"מ שפב] שנקט בכיסוי הדם שמשלם י' זהובים ובהרחקת נזקין נקט שניתן כראות עיני הדיינים, ותמה למה חילק ביניהם, ובסמוך יתבאר שרק על קיומית משלם י' זהובים כי החוטף נהנה בקיומה ויש שיעור קצוב להנאה, אך מצוה המוטלת על בעליה אין לחוטפה הנאה כבעליה, אלא חיובו על נזק מניעת קיום חיובו,

למאי נפקא מינה? לברכת המזון! מי שחטף מחבירו ברכת המזון כמה ישלם? אי אמרת שהתשלום הוא עבור שכר מצוה, הרי מצוה אחת היא שנטל ממנו וחייב לו רק עשרה זהובים. ואי אמרת שהתשלום הוא עבור

שכר ברכה הרי בברכת המזון יש ארבע ברכות, ואם כן היינן ארבעים זהובים (16). מאי?

תא שמע: דאמר ליה ההוא צדוקי לרבי: מי שיצר הרים לא ברא רוח, ומי שברא רוח לא

ולפי המבואר בהערה הקודמת יתכן שרבינו תם סבר שרק במצוה קיומית יכול לענות אמן ולא הפסיד את הברכה שעליה משלם החוטף, אך כיוון שהדם מוטל על השוחט, ובזה חייב לשלם על מניעת קיום חיובו.

והיש"ש בב"ק [פ"ח ס"ו ס] תמה שסברתו מועילה רק לפוטרו על הברכה, אך למה לא יתחייב על חטיפת המצוה. [ובפשטות יש לומר שלא קיים את מצות האב למול כי לא עשאו שליח, ולא עשה אלא מצות כל ישראל למול, וכיון שאין החיוב על מניעת המצוה אלא על קיומה נמצא שהתביעה רק על הברכה, וכן משמע מדברי הרא"ש שהמהל הראשון תבעו ולא האב, ואילו הנידון על מצות האב שמנע משלוחו לעשותה עבורו, למה לא ישלם לאב, ובהכרח שחטף רק ברכה, ולכן מועילה ענית אמן. אך כשחטף מצוה לא תועיל לו העניה וראה סמ"ע שם ס"ק ז].

והש"ך [שם סק"ד] תירץ שבמצוה שיש בה ברכה החיוב על הברכה, שהרי אינו משלם עשרים — על הברכה ועל המצוה — ובהכרח שכיון שאי אפשר לברכה בלא מצוה אינו משלם על המצוה. ולכן כשיכול לענות אמן נחשב כחוטף מצוה בלא ברכה, ופטור. ותמה על כך בשו"ת חתם סופר [או"ח קנט] וכי משלם על הטפל ולא העיקר, ולכן נקט להיפך שמשלם רק שכר המצוה ולא שכר הברכה, וביאר שהנידון בסוגיין אם דין התשלומין נקבע רק על חטיפת מצוה ולא על חטיפת ברכה, או גם על חטיפת ברכה בפני עצמה במקום שאין מצוה, ועל כך

מסקינן שרק בברכת המזון משלם על הברכה כי מזכה בה רבית ונטפל המברך לעונים, אך בשאר ברכות שהעונה עדיף משלם רק שכר מצוה, וראה עוד להלן.

וראה תוס' בב"ק שם וריטב"א כאן, שכתבו שאינו משלם עשרים כיון שמצוה וברכה נחשבים כאחד, והיינו שברכת המצוות היא דין בקיום המצוה ואינה דין נוסף על עצם המצוה, [וראה דו"ח לרע"א ברכות טו] וכן משמע בירודי מעשר, שאומרים בו "ולא שכחתי — לברך על הפרשת תרו"מ, ואין הירודי אלא על דיני מעשר, ולא על הלכות ברכות [וכביאור הגרי"ז על ירודי אנינות] ובהכרח שהברכה היא מדיני המצוה.

ויש לעיין אם כוונתם שכל אחת בפני עצמה אינה שוה י' זהובים, או שרק המצוה נצרכת להשלמת הברכה, אך הברכה היא דין בפני עצמה, ואם כן מובן למה מסקינן שהחיוב על שכר ברכה, ואם יכול לענות אמן פטור על המצוה, אך בתפארת יעקב דקדק מלשונם שכיון שמשלם בעד המצוה עליו לברך, ואי אפשר לתובעו על הברכה.

16. הש"ך [שם] הקשה לרבינו תם הרי בברכת המזון הבעלים יכול לענות אמן, ולמה יתחייב החוטף, והעמיד שהנידון באופן שדחפו משם שלא יוכל לענות, ואע"פ שהבעלים יכול לברך בעצמו, יש לחייב את החוטף על שמנע ממנו לברך ברכה ברבים שיענו עליה אמן ונדחק משום כך לפרש שרובן גמליאל חייב את המכסה באופן שהשוחט רצה לכסות ולברך בקול

לבסוף נתברר שהעומד בפתח לא היה אותו צדוקי שהתווכח עמו, אלא צדוקי אחר הוא שבא, ואמר ליה: רבי! מבשר טובות אני לך! לא מצא תשובה אויבך הצדוקי הראשון, ונפל מן הגג, ומת!

אמר לו רבי לצדוקי: רצונך שתסעוד אצלי?
אמר לו: הן!

לאחר שאכלו ושתו אמר לו רבי לצדוקי: כוס של ברכה אתה שותה! ? כלומר רצונך להצטרף עמנו ולצאת בברכת המזון, או ארבעים זהובים אתה נוטל עבור זה שתוותר על ברכת המזון! ? (18)

אמר לו הצדוקי: כוס של ברכה אני שותה!
יצתה בת קול ואמרה: כוס של ברכה —
ישוה ארבעים זהובים! (19)

יצר הרים! [כלומר שתי רשויות הן ח"ו] דכתיב "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח".

אמר ליה רבי לצדוקי: שוטה! שפיל, השפל עיניך וראה, לסיפא דקרא, דכתיב "ה' צבאות שמו"! שהוא לבדו ברא את כל אלו.

אמר ליה הצדוקי לרבי: נקוט לי זימנא, תן לי זמן תלתא יומא, ומחרנא לך תיובתא, ואקשה לך על תשובתך.

יתיב רבי תלת תעניתא והתפלל שינצחו בויוח(17). לסוף שלשת הימים כי הוי בעי מיברא להברות עצמו בסעודה שלאחר התענית אמרו ליה בני ביתו לרבי: צדוקי שקבעת לו זמן, קאי אבבא, עומד בפתח! אמר רבי על עצמו — "זיתנו בברותי ראש" שממריים לי בסעודתי.

ברכה, אלא כוונתו שלא יברך עמהם [או שלא יענה אמן, וכדלהלן].

19. רש"י פירש "שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן" וביאר במעדני יו"ט [אות ג] שבא לפרש שלא כרבינו תם שפטר במילה משום שומע כעונה, אלא כל ברכה שעונים עליה רק "אמן" נחשב שהפסידה לו ומשלם עליה, ורק ברכת הזימון שעונים עליה בלשון ברכה, אין צריך לשלם עליה כי גם העונה נחשב כמברך.

והש"ך [סס"ק ד] הקשה שהרי גדול העונה יורת מן המברך. ולכן פירש שרבי לא היה נותן לצדוקי לברך לפני הרבים, ורק על כך התחייב בתשלום, [כי ברכת עצמו לא יכל למנעו לברך ביחידות] וגם על כך יכל להפטר אם היה מניחו לענות אחריו אמן, [כרבינו תם] אלא שהקפיד שלא יענה אמן ועל כך שילם לו ארבעים זוז

[והחוטף בירך בנחת ולכן לא יכל לענות אמן, כנ"ל]. אך לכאורה עדיין תמוה כי למה פטר רבינו תם באופן שיכל לענות אמן, והרי אין לו בכך אלא את הברכה, אך הפסיד שלא בירך לפני אחרים. ומשמע שהעונה אמן דינו ככל מה שהרויח המברך עצמו.

17. בתוס' רא"ש פירש, לפי שהיה גדול ונשיא בישראל והיו הכל מתאספין כשמתווכחין עמו, היה חלול ה' וגנאי אם ינצחוהו, והריטב"א הביא בשם תוס' שאינו יכול לומר להם אלא דברי דחיות שנאמר ענה כסיל כאולתו ואם סבורים שאינו מנצחם יהא חלול התורה.

18. פירשו תוס' ושאר הראשונים, שלא היתה כוונת רבי שישלם לו ארבעים זהובים כדי שלא ישתה, [והיינו משום שהשתיה היא מצוה] כי אם כן לא היתה מכאן ראייה שהתשלום על שכר

נאמר "השב" בהשבת אבדה ללמד שחייב בה אפילו מאה פעמים! ואם כן גם בכיסוי נפרש מה שכתוב "וכסהו" שאפילו מאה פעמים חייב לכסות אם נתגלה הדם אחרי הכסוי!?

אמר ליה רב אשי: התם, בהשבת אבדה, לא כתיב מיעוטא. הכא בכסוי הדם כתיב מיעוטא. דכתיב "וכסהו" ולא כתיב "וכסה", ומשמע שרק כסוי אחד הוא חייב אך אם נתגלה פטור⁽²⁰⁾.

שנינו במשנה: כסהו הרוח חייב לכסות.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא שנו שחייב לכסות אלא כשחזר ונתגלה אחר

ומכאן מוכח שהחוטף ברכה מחבירו חייב לשלם לו עשרה זהובים. שהרי רבי רצה לשלם לצדוקי ארבעים זהובים עבור ברכת המזון משום שיש בה ארבע ברכות.

אמר רבי יצחק: עדיין ישנה [קיימת] לאותה משפחה של המבשר לרבי בין גדולי רומי וקוראין אותה "משפחת בר לויאנוס".

שנינו במשנה: כסהו, ונתגלה — פטור מלכסות!

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מפני מה הוא פטור? וכי מאי שנא מהשבת אבדה שחייב להשיב אפילו אם כבר השיב את האבידה הזאת ונאבדה שוב. דאמר מר:

שהרי יוצא בברהמ"ז אף שלא שתה מהכוס.

20. בתפארת יעקב תמה מה הדמיון בין כיסוי לאבידה, והרי באבידה הוא חייב מחמת שעשיו היא שוב אבודה, ואילו בכיסוי החיוב תלוי בשחיטה הראשונה. [וראה בדבר אברהם] [ח"ב ח ו] שדן אם באבידה לא נתקיימה ההשבה כשחזרה ואבדה או שחל חיוב חדש, ואפילו אם חל חיוב חדש האם הוא חל משום ההגבהה הראשונה, וראה להלן [קמא א] לענין שילוח [הקן].

ומדברי רש"י [ד"ה כתיב] משמע כי בהוה אמינא סברה הגמרא שהחיוב על הדם שיהיה נכסה כל שעה, ולכן הוא דומה לאבידה שכל שעה שהיא אבודה חייב להחזירה, וזה גופא מלמד הפסוק ב"וכסהו", שהחיוב על "כיסוי זה ותו לא", ויתכן שכוונתו כי החיוב על הגברא שיכסהו וחיובו חל בעת השחיטה הראשונה ותו לא. וראה להלן בבירור ענין דיתוי.

[וכן פירש הריטב"א] ועיין עוד בחידושי רעק"א כאן.

ובתוס' [ד"ה און] הקשו למה לא שילם לו גם על ברכת הגפן שאחר המזון. ותירצו כמאן דאמר שיוצא עליה בברכת כוס ראשון. והש"ך כתב שהיא כלולה בארבעים וזו, כי על ברכת הטוב ומטיב שהיא דרבנן אינו צריך לשלם. וכדברי היש"ש בב"ק שעל מצוה דרבנן אין משלמים, ותמה הקצוה"ח שהרי גם ברכת הגפן היא דרבנן ובהכרח שרק על "מצוה" דרבנן אין משלמים אך על ברכה דרבנן משלמים. [וכן הוכיח הריטב"א בסוגיין], והטעם בחילוק זה הוא משום שמצוה דרבנן אפילו יקיימנה אין בידו אלא קיום דברי רבנן, אך ברכה שחיובה מדרבנן, אם מברך מקיים מצוה דאורייתא [ראה רש"י דברים כו יג], וחיוב התשלומין הוא על מניעתו מקיום המצוה.

ובש"ך הביא בשם רבינו ירוחם שעל ברכת הגפן לא שילם כי היא ברכת הנהנין, וראה תוס' ר"ד פסחים [קג ב] שאינה ברכה של מצוה

שהרוח כסתה אותו⁽²¹⁾. אבל לא חזר ונתגלה אלא הוא עדיין מכוסה מחמת הרוח פטור מלכסות, שהרי עתה מכוסה ועומד הוא⁽²²⁾.

ומקשינן: וכי חזר ונתגלה מאי הוי? הא כבר אידחי ליה מכסוי? שמכיון שבשעה שהיה מכוסה היה פטור מלכסות כבר נדחה

הדם מחיוב כסוי, ושוב לא יתחייב. כמו שמצינו בקרבנות שאם נפסל הקרבן שעה אחת הרי אף על פי שנסתלק הפסול אחר כך שוב אין הקרבן כשר להקרבה, אלא הוא נדחה לעולם⁽²³⁾.

ומתריצין: אמר רב פפא: זאת אומרת —

הרוח. וכן כתב הר"ן בע"ז מז א] שכיון שנדחה נדחה. אך תוס' בשבת [כה, ב] הביאו דעה שאין מברכין על הדלקת נר שבת כי אם היה מוצאו דלוק אין צריך לכבות ולהדליק אחר, והקשו מכיטוי הדם שבכסוהו הרוח אין חייב לגלותו ובכל זאת מברכים, ומשמע שכיטוי הרוח אינו דיחוי גרידא אלא מתקיימת בו המצוה.

וראה בפרי חדש [ס"ק יז] ובפרי תואר [ס"ק טו] שאם רוצה יכול לגלות הדם ולכסות בלי ברכה, ולכאורה תלוי אם כיטוי הרוח הוא דיחוי או קיום מצוה, וכן נידון התבואות שור בדברים שאין מכסין בהם שייך רק אם הוא קיום מצוה, אך אם הוא דיחוי ודאי שמועיל בכל דבר, ולהמבואר לעיל תהא נפקא מינה ברשומו ניכר, וראה תוס' לעיל [פג ב ד"ה שחט] ובמנחת חנוך [קפז] דן בכסוהו הרוח מקצתו אם נפטר על כיטוי כולו שהרי בסמוך מסקינן שדי בכיטוי מקצתו, והיינו רק אם מתקיימת המצוה בכיטוי הרוח.

23. לכאורה תמוה איך שייך דיחוי בכיטוי הדם, והרי אין הדיחוי חל אלא על חפצי המצוה כלולב או הדם, ומדברי רש"י נראה שהדיחוי חל על הגברא, שנקט כהוכחה לדיחוי שהרי כסוהו ונתגלה פטור מלכסות, והוכיח מכסוהו אדם שהתמעט מקרא שחיובו רק על כיטוי זה ותו לא, וכדלעיל, [אך לולי המיעוט צריך לחזור ולכסות כי החיוב על הגברא ולא נדחה הדם].

אך כבר הבאנו שהרא"ש במו"ק [פ"ג סי' צו] כתב שאין דיחוי במצוות חל בגברא.

21. הריטב"א פירש דהיינו דוקא בעוד שרישמו ניכר, וכוונתו שחייב אפילו באופן שלא התגלה הדם אלא רשומו, כי אילו כוונתו שרישמו ניכר קודם שהתגלה, הרי הוא חייב אף שלא התגלה וכדלהלן. [ואין להקשות שהרי אף שרשמו ניכר אין זה אלא מקצת הדם, וקיי"ל שדי בכיטוי מקצתו, כי גם הפטור במקצתו חל רק כשעושה בו מעשה ולא בכיטוי הרוח].

והרמב"ם [ה"ט] כתב שאם שחט ונבלע הדם בקרקע ואין רישומו ניכר היר זה כמי שכיטוה הרוח ופטור מלכסות, ודייק בתבואות שור [ס"ק טז] שכיטוי הרוח מועיל לפטור מברכה אפילו אם כסתה בדברים שאין מכסים בהם.

ויתכן לבאר שרק בנבלע הדם אם רשומו ניכר חייב לכסות אך כשכיסוהו נפטר אף כשנשא רשומו ניכר, כי קיים מעשה כיטוי, ודי בכיטוי מקצתו, ורק בכסוהו הרוח צריך שלא יהא רשומו ניכר בדי לפטור, ואינו נדחה כשניכר, ורק לענין זה דימהו הרמב"ם לכסוהו הרוח שצריך כיטוי גמור [ואין כוונתו שמועיל כיטוי בנבלע ממילא כרוח ונדחית ראית התבו"ש] וזו כוונת הריטב"א לחדש בהוספת דבריו. [וראה פרי תואר ס"ק טו שכיטוי הרוח מועיל רק כשאין רשומו ניכר דדוקא כשכסוהו בדבר הכשר לכיטוי מועיל, והיינו כנ"ל שכיטוי הרוח דינו שונה כי הוא רק דיחוי וראה הערה הבאה].

22. רש"י [ד"ה פטור] פירש שהרי מכוסה ועומד הוא, ובסוכה [לג א] משמע מדבירו שחל בו דיחוי אף שלא התקיימה המצוה בכיטוי

אין דיחוי אצל מצות! שרק בקרבנות נאמר פסול דיחוי⁽²⁴⁾. ולפיכך אם חזר ונתגלה הכיסוי שכסתהו הרוח צריך לכסותו שוב⁽²⁵⁾. ומקשינן על רבה בר בר חנה, שאמר שכל זמן שהדם מכוסה מחמת הרוח פטור

מלכסות: ומאי שנא מהא דתניא: השוחט ונבלע דם בקרקע — חייב לכסות! ואפילו אם לא חזר ונתגלה מכסה על העפר שמכסה את הדם. אם כן, גם בכסוהו הרוח יכסה על העפר!?

ובחכרה שעצם הדם מחוייב בכיסוי אלא שהאדם מחוייב לקיים בו את מעשה הכיסוי, ואילו יש דיחוי במצוות נמצא כי שכסתה הרוח את הדם ועבר עליו זמן שלא היה בר חיוב כיסוי נדחה מהיות חפץ של מצוה. [ובדברי רש"י צריך לגרוס כפירושו בסוכה לג א, שההוכחה מכסוהו הרוח ולא נתגלה שפטור מכיסוי משום דיחוי אף שלא התקיימה המצוה, וכן כתבו היעב"ץ והרש"ש]. וכן הוכיח בכתבי הגרי"ז זכחים [לד ב] מדברי תוס' שם שדנו אם יועיל מה ש"בידו" לגלות את הדם ולהתחייב בכיסוי לדחות את הדיחוי, ואין בידו מועיל אלא לדיחוי בחפצא, שהרי הגברא כעת פטור, ודו"ק.

ובלב אריה כתב שרש"י כאן בא להוכיח שאין חיוב הכיסוי חל כל רגע שיש דם, שאילו כן לא היה שייך בו דיחוי, ואת זה הוכיח מכסוהו ונתגלה שיוצא במצות כיסוי בכיסויו הראשון. ואילו בסוכה כוונתו להוכיח שנחשב דחוי בעת שמכוסה ע"י הרוח, וזה מוכיח ממה שאינו חייב לכסות.

והרא"ש [מו"ק פ"ג סי' צו] כתב שיש דיחוי בחפצי המצוה, ורק בכיסוי אין דיחוי משום שיש בידו לגלות את הדם ולבטל את הדיחוי. ותמה הקרבן נתנאל אם כן איך הוכיחה מכך הגמרא [כאן ובסוכה] שאין דיחוי אצל מצוות, והחתם סופר [בסוכה שם] תירץ שסוגיין כרבא [בזבחים לד ב] שאין "בידו" מפקיע דיחוי, והרא"ש נקט להלכה כרב אשי שבידו מפקיע דיחוי. וראה בית הלוי [ח"ב טו].

וב"הערות" הגרי"ש אלישיב [סוכה שם] כתב שהרא"ש כבר חילק בין דיחוי בחפצי

המצוה לגברא, ובהכרח שהוקשה לו מדיחוי כי אינו דומה לכל מצוה שיוכל לקיים חיובו בחפץ אחר, ואילו הדיחוי בדם דוחה את חיוב הגברא, [כי בדם אחר הוא חיוב אחר], ולדיחוי זה שחל בגברא מועיל מה שבידו לגלות ולהתחייב בכיסוי על אותו דם. אבל בגמרא הנידון על הדיחוי שחל בחפץ ולזה לא מועיל כלל מה שבידו לגלות.

24. רש"י בזבחים [עח ב] ביאר שדיחוי חל רק בדבר קדושה, ולא בחפץ שמקיימים בו מצוה. והרוקח [טבילה שעח] כתב שרק בקדשים שייך דיחוי שהרי עדיף שיביא כפרה מן המוכחר, משא"כ במצוות. והרא"ש [מו"ק פ"ג סי' צו] כתב שהאדם הוא המחוייב לעשות את המצוה, ואף שנדחית ממנו עתה, כשתראה יוכל לעשותה כי האדם לא נדחה.

והב"ח [או"ח תרמ"ו] לפני יהושע [סוכה לג ב] נקטו שהצד שיש דיחוי במצוות הוא רק מדרבנן, כי אין למדים חולין מקדשים, ומצוה נחשבת כחולין לגבי קדשים. ובשו"ת כתב סופר [או"ח קכא] תמה שהרי אמרו כאן שאם יש דיחוי אין צריך לכסות, וראה ט"ז [שם] שנקט שאם יש דיחוי, הוא חל אף מדאורייתא. [והוכיח מכיסוי הדם שהנידון גם דנראה ונדחה, ופשיטא לרב פפא שאפילו באופן זה אינו נדחה].

25. הרמב"ם [יב ז] והשו"ע [סעיף יא] כתבו שאם כסוהו הרוח ונתגלה חייב לכסות, ולא פירשו אם יברך או לא, והפרי חדש וכתרי ופלתי [ס"ק יג] ותבואות שור [ס"ק יז] כתבו

מתניתין:

א. דם שחייב בכסוי שנתערב במים, והמים הם הרוב [וכן בכל המשנה]⁽²⁷⁾ — אם יש בו בדם המעורב במים מראית דם, לא בטל

ומתצינן: התם מיירי כשרישומו של הדם עדיין ניכר! שלא נבלע לגמרי בקרקע, הלכך חייב לכסות על הכיסוי, אבל בכסהו הרוח, שהדם מכוסה לגמרי, פטור מלכסות. שהרי כבר מכוסה הוא⁽²⁶⁾.

אחר כך התגלה חייב לכסות, כי לא התקיים מעשה כיסוי בדם שנבלע, אלא שבהיותו מכוסה אי אפשר לקיים בו כיסוי ודינו ככסהו הרוח, וראה בהערה לעיל לגבי כסהו הוא ורשומו ניכר. והרשב"א בתוה"ב הקצר כתב אם רשומו ניכר מכסהו במקומו. ומשמע לכאורה שדין הכיסוי מלמטה ודאי מתקיים באופן שנבלע, ואין צריך לתת עפר בידו אלא כשאינו נבלע, אך בתבואות שור [ס"ק טו] כתב שצריך לגרוו וליתן עפר מתחתיו, והעמיד את דברי הרשב"א באופן שאם יגרר יאבד מקום מראית הדם. וראה לבוש [סעי' יד] שעל דם בהמה אינו גורר כשכולו יבלע בטוף, ועיין בפמ"ג [משב"ז י].

27. בהגהות מיימוני [שחיטה יד אות ב] כתב שמשנתנו דלא כרבי יונתן בר יוסף לעיל [פג ב] שאמר שחט חיה ואחר כך בהמה פטור מלכסות, ולכאורה תמוה שהרי במשנה מדובר באופן שהתערבו הדמים זה בזה, ואילו לעיל הנידון כשדם הבהמה על החיה, ופטורו מכיסוי משום שהוא מכוסה, ולא נתערבו הדמים כלל. [וראה יש"ש סי' יד שהביא את משנתנו והברייתא לעיל ביחד ומשמע שאין סתירה ביניהם].

והובא שם בשם מהר"ם מרוטנבורג שאם שחט עוף, ושוב שחט עליו אחר והתנבלה בידו, חייב לכסות, ותמה הב"י מה החילוק בין דם בהמה על חיה שפוטר מכיסוי, [וראה ב"ח ורמ"א וש"ך], וכתב הט"ז [ס"ק יב] שהדם היוצא מהעוף השני קודם שנעשה נבלה הוא ראוי לכיסוי, ואף שאח"כ נעשה נבילה למפרע,

שאינו מברך כיון שבטוכה [שם] ובע"ז [שם] היא איבעיא דלא איפשטא אם יש דיחוי או לא. וראה במג"א [תקפו ו] שהעיר על השו"ע שלא כתב שיכסה רק מספק [ובמחצה] שביאר שנ"מ לברכה]. והט"ז [או"ח תרמו ו] כתב שרכ פפא פשיטא ליה שאין דיחוי וקיימא לן כוותיה במקום שאיבעיא לרבי ירמיה ולא פשט. ובבית הלוי [ח"ב טו] כתב שהשו"ע פוסק כהרא"ש שכיסוי נחשב "בידו" ואינו דחוי.

ויתכן עוד שהרמב"ם נקט שכסתו הרוח אינו שייך כלל לדיחוי כיון שלא למד מ"וכסהו" ש"פטור" מלכסות, אלא כדבריו ש"אינו חייב לכסות" משום שהוא מכוסה ואי אפשר לכסות. [ואולי נקט שהוא רק פטור לגברא ואינו דיחוי] ונידון הגמרא שייך רק אם "וכסהו" מלמד ש"פטור" מכיסוי וכפרש"י.

והמאירי לעיל [פו א] כתב שאם כסהו חש"ו והתגלה פטור מכיסוי, שאינו דומה לכיסהו הרוח אלא לכסהו הוא, והיינו שאף אם אין דיחוי במצוות, זהו דוקא באופן שחסרה ההיכי תמצי לקיים את המצוה בחפץ, אך כשנעשה מעשה המצוה בחפץ, אף שהעושהו לא קיים מצוה, נתקיימה מצוות החפץ ונתקן הדם ונדחה מקיום נוסף של כיסוי.

26. בחזון יחזקאל דן אם יכול לשחוט לכתחילה על גבי עפר תיחוח, ובכך יתקיים כיסוי גם מלמעלה כשיבלע כל הדם בעפר. והוכיח מלשון הרמב"ם שדימה דם שנבלע בקרקע לכסהו הרוח, שבא להשיענו כי אם

שפטור מכסוי, או בדם החיה שיצא ממנה בעודה חיה ולא בשעת שחיטה⁽²⁹⁾, שאינו חייב כסוי — רואין אותו, את דם הבהמה או החיה, כאילו הוא מים, ומשערים אם היה ניכר מראית הדם בשיעור מים שכזה.

רבי יהודה אומר: מין במינו אינו בטל! (30) הילכך אין דם מבטל דם! ואפילו התערבה טיפת דם החייב בכסוי בתוך הרבה דם שאינו חייב בכסוי — חייב כל הדם המעורב בכסוי.

ד. דם הניתז למרחוק, ודם שעל הסכין של

הדם במים, וחייב לכסות! אך אם נשתנה מראהו כתוצאה מעירובו במים, ולא ניכר מראה הדם, בטל הדם במים ופטור מלכסות.

ב. ואם נתערב הדם ביין, שצבעו אדום כמו צבע הדם, ואין ניכר בו מראה הדם — רואין אותו, את היין, כאילו הוא מים! שאם כמות היין היא במדה כזאת שאילו היה אותו יין מים עדיין היה ניכר בתערובת מראה דם — חייב לכסות את התערובת הזו⁽²⁸⁾.

ג. נתערב הדם שחייב בכסוי בדם הבהמה,

ובפתחי תשובה [ס"ק ה] הביא שבתפארת למשה כתב שרן באופן נתערב דם חיה ועוף בדם חיה ועוף שכבר התכסו והתגלו, או שהתכסה חלקם, האם נפטר מכסוי כדין הדם שהתערבו בו, או שאין הדם הראשון מבטלו, כיון שכל הדם הוא מין שחייב בכסוי אלא שנפטר פעם אחת.

30. רש"י פירש שטעמו משום שמין במינו לא בטל, וראה בזבחים [עח א] שרבי יהודה דרש מקרא שאין החילוק בדין בין החפצים גורם שיבטלו זה את זה, אלא רק חילוק המינים, וביאר הר"ן בנדרים [נב א] שביטול הוא איבוד שמו של המיעוט שנקרא עליו שם המין של הרוב המבטל, אך במין אחד אינו מחלישו ומבטלו אלא מחזקו, [וחכמים נחלקו וסברו שהחילוק הדין בין הרוב למיעוט גורם שהרוב יבטל את המיעוט].

ובפמ"ג [משב"ז ה, יא] כתב כי בדם חיה על בהמה לכולי עלמא מין במינו אינו חוצץ, אך בפלתי [ס"ס כח] כתב שדם בהמה חוצץ בפני דם עוף, כי אינם שוים בכמותם ואיכותם, [וביאר בכך את דעת הב"ח שעוף ע"ג בהמה פטור] ולדבריו צריך לומר שחלוק דין מין במינו לענין

כבר התבטל בשעה שהיה ראוי לכסוי, ואפילו אם אין בדם הראשון שיעור לבטל ממנו מראית דם, כיון שהיה עליו שם היתר בשעת התערובת, ולכן מברכים על כיסויו, אך אם התנבלה בתחילת השחיטה אינו מברך אלא אם היה בדם הראשון שיעור שאילו היה מים לא היה מראית דם.

28. כתב הש"ך [ס"ק יח] כי כשם שאם נפל למים, אף שבתחילה הוא בטל ונדחה, כיון שבסוף התרבה ונהפך מראיתו לדם, חוזר וניעור, ואין דיחוי אצל מצוות, נראה שהוא הדין בנפל לדם בהמה או יין יהיה חוזר ונעור, וכבר תמה הפמ"ג מה החידוש באופן זה, [ופשיטא שבשני האופנים אינו מברך מספק אם יש דיחוי במצוות].

29. רש"י והר"ן והרע"ב ביארו שהכוונה לדם הקזה של חיה, שאין חיוב כסוי אלא על דם הנפש, ואילו הרמב"ם בפיה"מ ביאר שהכוונה לדם חיה טמאה. והרש"ש כתב שהכוונה לדם שבא מחיה ועוף בחיותן, דהיינו מדם מכה או הקזה, והוא מבטל את הדם שבא מחיה "שחוטתה".